

Úvod: Cíl této knihy — Několik sebekritických poznámek — Předmět filozofie	21
--	----

PRVNÍ DÍL. MOUDROST VÝCHODU

První kapitola: Filozofie staré Indie	30
---	----

I. Období védské	31
1. Kultura a náboženství doby hymnů	32
2. Období obětní mystiky — vznik kastovního systému	33
3. Období upanišad	35
a/ Átman a brahma	36
b/ Stěhování duší a spasení	38
c/ Význam myšlenky upanišad	39

II. Neortodoxní systémy indické filozofie	40
1. Materialismus čárváka	41
2. Mahávíra a džinismus	42
3. Buddhismus	43
a/ Buddhův život	43
b/ Buddhova nauka	45
c/ K dějinám a šíření buddhismu	49
d/ Systémy buddhistické filozofie	51

III. Ortodoxní systémy indické filozofie	55
1. Njája a vaišéšika	56
2. Sánkhja a jóga	57
3. Mímánša a védánta	61

IV. Nástin dalšího vývoje indické filozofie a předběžné hodnocení ..	64
--	----

Druhá kapitola: Filozofie staré Číny	67
--	----

I. Konfucius	69
1. Konfuciův život	69
2. Devět klasických knih	70
3. Charakter konfuciánské filozofie	72
4. Mravní ideál	72
5. Stát a společnost	73

II. Lao-c'	74
1. Život	74
2. Tao a svět — tao jako princip	75
3. Tao jako cesta mudrce	76
4. Stát a společnost	78
5. K dalšímu vývoji taoismu	78
III. Mohismus a některé další směry	79
1. Muo Ti	79
2. Sofisté	80
3. Neomohismus	80
4. Legisté	81
IV. Velcí Konfuciovi žáci	81
1. Mencius	81
2. Sün-c'	82
3. Kniha Čung Jung	83
V. Přehled dalšího vývoje a předběžné hodnocení	84
1. Filozofie čínského středověku	84
a/ Wang Čchung	84
b/ Nauka o jinu a jangu	85
2. Buddhismus v Číně	85
3. Období neokonfucianismu	86
4. Charakter a význam čínské filozofie	88

DRUHÝ DÍL. ŘECKÁ FILOZOFIE

Všeobecná charakteristika. Hlavní periody	92
První kapitola: Předsókratovská filozofie až po vystoupení sofistů	96
I. Mílétští přírodní filozofové	96
1. Thalés	97
2. Anaximandros	97
3. Anaximenés	97
II. Pýthagorás a pýthagorovci	98
1. Život a učení Pýthagory	98
2. Pýthagorovci	99
III. Eleaté	100
1. Xenofanés	100
2. Parmenidés	100
3. Zénón z Eleje	101

IV. Hérakleitos a přírodní filozofie 5. století	102
1. Hérakleitos	102
2. Empedoklés	104
3. Leukippovo a Démokritovo učení o atomech	105
4. Anaxagorás	106
 Druhá kapitola: Vrcholné údobí řecké filozofie	108
 I. Sofisté	108
1. Obecná charakteristika	108
2. Prótagorás a Gorgiás	110
3. Význam sofistiky	110
 II. Sókratés	111
1. Sókratův život	111
2. Sókratova nauka	113
 III. Platón	115
1. Platónův život	115
2. Platónova díla	116
3. Předběžná metodická poznámka	118
4. Dějinné východisko	119
5. Nauka o idejích	120
a/ Erós jako podnět k filozofování	120
b/ Dialektika jako metoda filozofování	120
c/ Bytí idejí	120
d/ Idea a jev	121
6. Antropologie a etika	122
a/ Duše a nesmrtelnost	122
b/ Zdatnost (ctnost)	122
7. Stát	123
a/ Kritika dosavadních ústav	123
b/ Ideální stát	125
8. Kritika a hodnocení	126
a/ Ke kritice Platónovy nauky o státě	126
b/ Platónovo postavení v řeckých duchovních dějinách	127
c/ Platón a jeho vliv	128
 IV. Aristotelés	129
1. Aristotelův život	129
2. Aristotelovo životní dílo	129
3. Logika	130
a/ Pojem	131
b/ Kategorie	131

c/ Soud	132
d/ Úsudek	132
e/ Důkaz	132
f/ Indukce	133
4. Příroda	133
a/ Fyzika	133
b/ Stupňovitá říše živých bytostí	134
5. Metafyzika	134
a/ Jednotlivé a obecné	134
b/ Látka a forma	135
c/ Čtyři příčiny jsoucna	136
d/ Teologie	136
6. Antropologie, etika a politika	136
a/ Člověk	136
b/ Zdatnost (ctnost)	137
c/ Stát	137
7. Kritika a hodnocení	138
 V. Sókratovské, platónské a aristotelské školy	139
1. Sókratovské školy	139
2. Platónikové	139
3. Peripatetici	140
 Třetí kapitola: Řecká a římská filozofie po Aristotelovi	141
 Všeobecná charakterika. Helénismus	141
 I. Stoikové	142
1. Zakladatelé a hlavní představitelé	142
2. Charakter a stavba stoického systému	143
3. Stoická etika	144
4. Dějinný význam stoické filozofie	146
 II. Epikurejci	146
 III. Skeptici	147
 IV. Eklektici	148
1. Římský eklekticismus	148
2. Alexandrijský eklekticismus	149
 V. Novoplatónikové	150
1. Plótínos	150
2. Konec novoplatónismu a antické filozofie	152

TŘETÍ DÍL. FILOZOFIE STŘEDOVĚKU

Všeobecná charakteristika. Vzestup křesťanství. Rozdělení period	154
První kapitola: Období patristiky	157
I. Protiklad antického a křesťanského duchovního postoje	157
1. Bůh a člověk	157
2. Člověk ve vztahu k člověku	158
3. Člověk a svět	158
4. Výlučnost křesťanství	159
II. První styky křesťanství s antickou filozofií u starších církevních Otců	160
III. Vnitřní nebezpečí ohrožující křesťanství	161
1. Gnostikové	161
a/ Původ a hlavní zástupci gnose	162
b/ Základní myšlenky a povaha gnose	162
2. Manichejci	163
3. Arius a Athanasius	164
IV. Upevnění jednoty církve	164
V. Mladší církevní Otcové: Augustin	165
1. Augustinův život a dílo	165
2. Augustinova filozofie	166
a/ Hlubiny duše	167
b/ „Cogito, ergo sum“	167
c/ Nauka o Trojici	168
d/ Stvoření a časovost	168
e/ Svoboda vůle a predestinace	169
f/ Dějiny a obec Boží	170
VI. Učitelé mladší patristiky kromě Augustina	171
Druhá kapitola: Období scholastiky	173
Historické pozadí. Scholastická metoda	173
I. Raná scholastika (spor o univerzálie)	175
1. Sporná otázka	175
2. Realisté	176
a/ Eriugena	176

b/ Anselm z Canterbury	177
c/ Vilém z Champeaux	177
3. Nominalismus: Roscellinus	178
4. Zatímní řešení: Abélard	178
II. Středověká arabská a židovská filozofie	179
Dějinné pozadí	179
1. Arabská filozofie	181
2. Židovská filozofie	182
III. Vrcholná scholastika	
Svět ovládl Aristotelés. Styk křesťanského myšlení	
s islámskými a židovskými idejemi. Sumy. Univerzity a řády	183
1. Albert Veliký	184
2. Tomáš Akvinský	185
a/ Život a dílo	185
b/ Vědění a víra	187
c/ Existence a esence Boha	188
d/ Člověk a duše	189
e/ Politika	191
f/ Význam Tomáše	192
3. Dante	193
IV. Pozdní scholastika	194
1. Roger Bacon	194
2. Duns Scotus	195
3. Vilém Occam	197
V. Německá mystika: Mistr Eckhart	199

ČTVRTÝ DÍL. VĚK RENESANCE A BAROKA

První kapitola: Filozofie ve věku renesance a reformace	204
I. Duchovní obrat od středověku k novověku	204
1. Vynálezy a objevy	205
2. Nové vědění o přírodě	205
3. Humanismus a renesance	207
4. Reformace	209
5. Sociální a politické převraty na prahu novověku —	
nové právní a politické myšlení	211
a/ Machiavelli	212
b/ Grotius	213
c/ Hobbes	213
d/ Morus	215

II. Nejdůležitější systémy přechodného období	215
1. Mikuláš Kusánský	215
2. Giordano Bruno	217
3. Francis Bacon	219
4. Jakob Böhme	223
5. Závěrečná poznámka	226
 Druhá kapitola: Tři velké systémy období baroka	227
I. Descartes	228
1. Život a dílo	228
2. Základní myšlenky	229
3. Vliv kartezianismu a jeho další vývoj. Několik kritických poznámek	231
II. Spinoza	233
1. Život	233
2. Dílo	234
3. Spinozův vliv — kritika	240
III. Leibniz	241
1. Život a spisy	241
2. Základní myšlenky Leibnizovy filozofie	243
a/ Učení o monádách	243
b/ Předzjednaná harmonie	245
c/ Teodicea	246
3. Kritické poznámky. Další rozvíjení Leibnizových myšlenek ...	246

PÁTÝ DÍL. FILOZOFIE OSVÍCENSTVÍ A DÍLO IMMANUELA KANTA

První kapitola: Filozofie v období osvícenství	250
I. Osvícenství v Anglii	250
1. Předchůdci anglického empirismu	250
2. Locke	251
3. Berkeley	254
4. Hume	256
5. Filozofie náboženství a etika v osvícenské Anglii	259
II. Osvícenství ve Francii	261
1. Přenesení myšlenek anglického osvícenství do Francie	261
2. Montesquieu	262
3. Voltaire	263

4. Encyklopedisté a materialisté	267
5. Rousseau	269
a/ Život, dílo, hlavní myšlenky	269
b/ Rousseauův význam	272
III. Osvícenství v Německu	274
Druhá kapitola: Immanuel Kant	277
I. Život, osobnost, dílo	277
II. Předkritická perioda	279
1. Ke Kantovým přírodovědeckým spisům	279
2. Vypracování kritického problému	281
III. Kritika čistého rozumu	283
1. Charakter, struktura, základní pojmy	283
2. Transcendentální estetika	285
a/ Prostor	286
b/ Čas	286
c/ Možnost matematiky	287
3. Transcendentální analytika	287
a/ Problém	287
b/ Kategorie	288
c/ Dedukce čistých rozvažovacích pojmů	290
d/ Transcendentální soudnost	290
e/ Možnost přírodní vědy	290
4. Transcendentální dialektika	291
Inventarium čistého spekulativního rozumu	293
IV. Mravnost a náboženství	294
1. Kritika praktického rozumu	294
a/ Některé základní pojmy	294
b/ Základní myšlenky	296
2. Náboženství v mezích pouhého rozumu	298
V. Kritika soudnosti	299
1. Problém	299
2. Závěr ke třem kritikám	302
VI. Pokritické dílo	304
1. Nejdůležitější spisy	304
2. Metafyzika mravů	304
a/ Nauka o právu	305
b/ Nauka o ctnosti	307
3. Závěr	309

VII. Ke kritice a hodnocení Kanta	309
1. Několik kritických hledisek	309
a/ K vnitřní důslednosti systému	309
b/ Ke Kantově metodě	311
2. Kantův význam pro filozofii	312

ŠESTÝ DÍL. FILOZOFIE 19. STOLETÍ

Úvodní přehled	316
První kapitola: Romantika a německý idealismus	318
I. První přijetí a rozvíjení Kantovy filozofie — filozofové víry	318
II. Fichte	320
1. Život a dílo	320
2. Základní myšlenka Fichtovy filozofie	322
3. Praktická aplikace	323
a/ Etika	323
b/ Stát	323
c/ Náboženství	324
III. Schelling	324
1. Život, duchovní vývoj, hlavní spisy	324
2. Základní myšlenka filozofie identity	326
3. Příroda	327
4. Umění	328
IV. Hegel	329
1. Život a hlavní díla	329
2. Obecný ráz Hegelovy filozofie. Dialektická metoda	330
3. Trojstupňová stavba filozofie	332
a/ Logika	332
b/ Filozofie přírody	333
c/ Filozofie ducha	334
4. Dějiny	335
5. Zhodnocení a kritika	336
Druhá kapitola: Pozitivismus, materialismus, marxismus	339
I. Pozitivismus ve Francii: Comte	339
1. Duchovní situace	339
2. Comtův život a dílo	339

3. Princip pozitivismu	340
4. Zákon tří stadií	341
5. Soustava věd	342
a/ Úloha a užitek filozofie	342
b/ Klasifikace věd	343
6. Společnost, stát, etika	344
 II. Anglický pozitivismus	345
1. Duchovní situace	345
2. Bentham a Mill	346
3. Spencer	347
a/ Darwin a myšlenka evoluce	347
b/ Spencerův život a dílo	348
c/ Zákon evoluce	349
d/ Lidská společnost	351
e/ Kritické zhodnocení	352
 III. Rozpad Hegelovy školy a německý materialismus	353
1. Duchovní situace	353
2. Strauss a Feuerbach	354
 IV. Marx	356
1. Život a spisy	356
2. Hegel a Marx	357
a/ Dialektický materialismus	357
b/ Odcizení a seberealizace	358
3. Historický materialismus	359
4. Kapitál	361
5. Význam a další působení	361
 Třetí kapitola: Schopenhauer, Kierkegaard, Nietzsche	363
 I. Arthur Schopenhauer	363
1. Život, osobnost, díla	363
2. Svět jako vůle a představa	367
a/ Svět jako představa	367
b/ Svět jako vůle	368
3. Utrpení světa a vykoupení	370
a/ Život jako utrpení	370
b/ Estetická cesta vykoupení. Génie a umění	372
c/ Etická cesta vykoupení: popření vůle	373
4. Závěrečné poznámky. Kritika	373
 II. Søren Kierkegaard	374
1. Sókratés v Kodani	374

2. Existující myslitel a křesťan	376
3. Pozdější působení	378
III. Friedrich Nietzsche	380
1. Život a hlavní spisy	380
2. Jednota a charakter Nietzscheovy filozofie	382
3. Filozof s kladivem	384
4. Nové hodnoty	386
5. K hodnocení Nietzscheho	387
Čtvrtá kapitola: Vedlejší proudy. Kritický návrat ke Kantovi.	
I. Vedlejší proudy	391
1. Fries a Herbart	391
2. Induktivní metafyzika: Fechner a Lotze	392
3. Eduard von Hartmann	393
II. Novokantovství	394
1. Obecná charakteristika. Vznik	394
2. Marburská škola	395
3. Bádenská škola („jihozápadní“)	396
4. Vaihinger	397
5. Příbuzné směry v Německu a jiných zemích	398

SEDMÝ DÍL. HLAVNÍ FILOZOFICKÉ SMĚRY V 20. STOLETÍ

Nové období	402
První kapitola: První polovina století	405
I. Filozofie života a historismus	405
1. Obecné poznámky	405
2. Bergson	405
a/ Prostor a čas, rozum a intuice	406
b/ Élan vital	407
c/ Morálka a náboženství	407
3. Pohled na Guyaua	408
4. Vitalismus: Driesch. Tvarová teorie	409
5. Německá filozofie života a historismus	410
II. Pragmatismus	413
1. William James	413
2. John Dewey	414
3. Pragmatismus v Evropě	415

III. Nová metafyzika	415
1. Obecné poznámky	415
2. Samuel Alexander	416
3. Alfred North Whitehead	417
4. Kritický realismus: Nicolai Hartmann	419
a/ Stará a nová ontologie	420
b/ Stavba reálného světa	421
c/ Člověk. Determinace a svoboda	422
d/ Zhodnocení	423
5. Novoscholastika (novotomismus)	424
IV. Fenomenologie	426
1. Vznik a charakter	426
2. Edmund Husserl	426
3. Max Scheler	428
Druhá kapitola: Až do přítomnosti	430
I. Filozofie existence	430
1. Obecné poznámky	430
2. Karl Jaspers	432
a/ Bytí jako „obemykající“	432
b/ Existence	433
c/ Transcendence	434
d/ Mezní situace a poslední ztroskotání	435
3. Francouzský existencialismus	435
4. Jiní představitelé filozofie existence	437
5. Martin Buber	437
II. Rozvinutí otázky po bytí: Martin Heidegger	440
1. Obecné poznámky	440
2. Bytí a čas	442
3. Pozdější působení	444
III. Krátký pohled do Francie	447
IV. Filozofická antropologie	449
1. Pojem a podstata	449
2. Z dějin filozofické antropologie	450
3. Přínos Schelerův	452
4. Projekt Gehlenův	454
V. Marxistická filozofie dnes	457
1. Úloha filozofie	457
2. Pojem hmoty a materialismus	457

3. Dialektický materialismus	459
4. Historický materialismus	461
5. „Perestrojka po filosofii“	464
6. Kritická filozofie společnosti	465
VI. Ludwig Wittgenstein. Jazyk jako ústřední téma dnešní filozofie	468
1. Wittgenstein: osobnost a dílo	468
2. „Traktát“	470
3. Revize	471
4. Problematika jazyka a její překračování	472
VII. Novopozitivismus	476
1. Objasnění pojmů	476
2. Novopozitivismus – vznik a charakter	477
3. Nová logika	479
4. Russel a Moore	483
5. Vídeňský kruh – Rudolf Carnap	485
a/ Nový úkol filozofie	486
b/ Smysluprázdnost metafyziky: pseudoproblémy	486
c/ Logická analýza jazyka. Sématika	488
6. Perspektivy dalšího vývoje	489
VIII. Teorie vědy – nové myšlenky k problému poznání	490
1. Analytická filozofie	490
2. Popper a kritický racionalismus	494
3. Evoluční teorie poznání	498
4. „Konstruktivismus“	500
5. Hranice poznání	502
IX. Co máme dělat?	505
1. Otázky života, otázky přežití	506
2. Utilitarismus, konsekvencialismus	507
3. Jazyk etiky	508
4. Karl Popper	510
5. Etika diskursu	511
6. „Evoluční etika“	513
7. Člověk a zvíře	515
8. Odpovědnost	518
Slovo na závěr	521
Poznámky	522
Rejstříky	538
Bibliografie českých a slovenských překladů filozofických spisů autorů zmiňovaných H. J. Störigem	549